

ПРИКАЗ КЊИГЕ НОВИЦЕ ПЕШИЋА „ХЕРОЈИ ОТАЏБИНЕ: МАЈОР МИЛАН ТЕПИЋ И ВОЈНИК СТОЈАДИН МИРКОВИЋ“

Никола Тошић Малешевић*
Министарство одбране Републике Србије,
Универзитет одбране у Београду, *Војно дело*

Хероји отаџбине: мајор Милан Тепић и војник Стојадин Мирковић; Новица Пешић; Удружење ратних добровољаца 1912–1918 њихових потомака и поштовалаца, Београд, 2016, 288 стр.

„Једанпут људи дају ријеч, она остаје или се погази. Ја сам дао ријеч да ћу бранити ову земљу ако јој буде тешко!“

народни херој мајор Милан Тепић

„Ово је борба за све моје и за све друге који се радују животу, који желе да буду своји на своје! Слобода нема цену! Морам се бранити!“

војник (редов) Стојадин Мирковић

Ратови су одувек били пуни трагедија, бола и патње. Кроз њих су се преламале судбине држава и читавих народа, али и мноштва појединаца чији су животи били трајно измењени. Многи се никада нису опоравили већ су остали заробљени у сећањима на страшна времена убијања, разарања, злочина и смрти. Ипак, у ратовима има и херојских, хуманих и храбрих поступака који су достојни да се памте и служе као путоказ како треба поступати у тешким и немирним временима. Неки поступци су попут оног који је, током Грађанског рата у Босни и Херцеговини (1992–1995), извео припадник Војске Републике Српске (ВРС) Срђан Алексић из Требиња који је у поменутом граду, 21. јануара 1993. године, заштитио свога суграђанина Бошњака Алена Главовића кога је малтретирао једна група Алексићевих сабораца. Алексић је, због тога што је бранио Главовића, привукао њихов гнев и био брутално претучен. Од повреда је преминуо 27. јануара 1993, а његов отац је у умрлици написао да је

* Аутор је спољни сарадник *Војног дела* и самостални истраживач – мастер историчар.

његов син Срђан Алексић „умро вршећи своју људску дужност“.¹ Други поступци су као онај кога су, током Грађанског рата у Хрватској (1991–1995), извели припадници Југословенске народне армије (ЈНА) мајор Милан Тепић (родом из села Компенац код Босанске, данас Козарске Дубице) и војник (редов) Стојадин Мирковић (родом из села Горње Лесковице код Ваљева) који су страдали у складишту оружја и муниције у селу Беденик код Бјеловара, 29. септембра 1991. године, не желећи да га предају хрватским сецесионистичким паравојним јединицама званим Збор народне гарде (ЗНГ) и Хрватској полицији. Поменутог дана мајор Тепић је дигао складиште оружја и муниције у ваздух повлачећи, заједно са собом, у смрт и део нападача, док редов Мирковић није желео извршити наређење свог старешине да се преда заједно са осталим војницима, већ је остао са њим до краја, дејствујући по противницима из оклопног транспортера све док није погинуо.

Напомињемо да поступак попут Тепићевог и Мирковићевог није јединствен у српској и југословенској војничкој и ратничкој традицији. Пре њих, скоро идентичне чинове извршили су војвода Стеван Синђелић у Првом српском устанку (1804–1813) током битке на Чегру код Ниша који је, 31. маја 1809. године, заједно са собом и великим бројем турских војника, дигао у ваздух складиште барута и поручници бојног брода II класе Краљевске југословенске ратне морнарице Југословенске краљевске војске (КЈРМ ЈКВ) Милан Спасић и Сергеј Машера² који су, у Другом светском рату (1941–1945), у Боки Которској код Тивта 17. априла 1941. године, заједно са собом, потопили ратни брод-разарач „Загреб“ не желећи да исти падне у руке италијанске ратне морнарице.

Баш да би се запамтило дело мајора Тепића и војника Мирковића, новинар и публициста из Београда, члан Удружења ратних добровољаца 1912–1918 њихових потомака и поштовалаца, Новица Пешић, поводом двадесет петогодишњице догађаја у бјеловарској касарни и складишту оружја и муниције у Беденику, написао је и објавио, 2016. године, књигу под називом *Хероји отаџбине: мајор Милан Тепић, војник Стојадин Мирковић*. У њој, аутор описује живот, борбу и погинуће двојице људи на почетку бурних раздобља у коме су вођени Ратови за југословенско наслеђе (1991–2001).³

Новица Пешић је, ради израде ове књиге, махом користио историјске изворе као што су интервјуи и чланци из различитих дневних листова и часописа (на пример из *Народне армије*, *Политике*, *Вечерњих новости*), сведочења чланова породица настрадалих, њихових пријатеља и сабораца (укључујући и оних који су преживели битку за војно складиште у Беденику), писма мајора Тепића и војника Мирковића упуће-

¹ Војник (редов) Срђан Алексић је постхумно одликован Златном медаљом Милош Обилић 14. фебруара 2012. године од стране председника Републике Србије Бориса Тадића и Орденом части Републике Српске са златним зрацима 9. јануара 2013. године од стране председника Републике Српске Милорада Додика.

² Поручници бојног брода II класе Милан Спасић и Сергеј Машера постхумно су одликовани Орденом Карађорђевог звезде са мачевима четвртог реда 27. јануара 1942. године од стране владе Краљевине Југославије у егзилу на чијем се челу, у то време налазио Слободан Јовановић. Тридесет једну годину касније, тј. 10. септембра 1973. године, Спасић и Машера су постхумно одликовани и Орденом народног хероја од стране председника Социјалистичке Федеративне Републике Југославије (СФРЈ) Јосипа Броза Тита.

³ Ратови за југословенско наслеђе су трајали, са мањим прекидима, од 1991. до 2001. године. То су Рат у Словенији (1991), Грађански рат у Хрватској (1991–1995), Грађански рат у Босни и Херцеговини (1992–1995), Рат на Косову и Метохији (1998–1999), Агресија НАТО-а на Савезну Републику Југославију (1999), Рат на југу централне Србије (2000–2001) и Рат у Македонији (2001).

на њиховим породицама, као и она њима упућивана, различити документи ЈНА⁴, Министарства одбране⁵ и разних других војних и цивилних установа. Такође, коришћена је и одређена литература, попут чланака из *Добровољачког гласника* и књиге (на пример *Споменица Педесетогодишњице Невесињског устанка 1875–1925. године*; Миле Дакић, *Крајина кроз векове*; Милорад Екмечић, *Устанак у Босни 1875–1878. године*; Сава Тодорић, *Хроника Вребца, Завођа и Павловца*; Марко Ручнов, *Народни херој Милан С. Тепић*; генерал-мајор Владимир Трифуновић, *Нећу милост*; Новица Пешић, Никола Мариновић, *Стојадин Мирковић – Херој са Повлена*, итд.).

Сада нешто о композицији књиге. На њеном почетку је ауторова посвета, после које следи факсимил Ордена народног хероја којим је мајора Тепића, за храбро држање у Беденику, постхумно одликовало Председништво Социјалистичке Федеративне Републике Југославије (СФРЈ) и његова кратка биографија. Након тога се налази факсимил Ордена за заслуге у области одбране и безбедности првог степена којим је војника Мирковића, такође за храбро држање у Беденику, постхумно одликовао председник Савезне Републике Југославије (СРЈ) Слободан Милошевић и Мирковићева кратка биографија. Затим следи говор начелника Генералштаба Војске Србије генерала Љубише Диковића, одржан приликом откривања спомен-плоче мајору Тепићу у згради Генералштаба, 8. фебруара 2016. године, иза кога је уводни део књиге у коме се налазе пригодни текст под насловом *За вечни спомен хероја*, дело научног сарадника у Институту за међународну политику и привреду из Београда и председника Удружења ратних добровољаца 1912–1918 њихових потомака и поштовалаца, историчара др Видоја Голубовића, преглед војно-политичке ситуације у СФРЈ у 1991. години под насловом *Почетак разбијања савезне државе* кога је написао генерал-мајор др Слободан Б. Микић и још један пригодни текст под називом *Војник у српској историји*, а који је рад Мирослава Лазанског, војног коментатора дневног листа *Политика*.

После напред наведеног, следи главни текст Пешићевог рада, подељен на четири поглавља које садрже бројне мање под целине, а ове, опет, имају своје под целине. У првом поглављу књиге, под називом *Родољубље официра и војника*, описују се животи Тепића и Мирковића у селима Комленац и Горње Лесковице, њихово школовање, Тепићева служба у ЈНА до одласка у Бјеловар и Мирковићево служење војног рока у Бањалуци до прекоманде у Бјеловар, дани неспокоја и слутњи на самом почетку распада СФРЈ и ратова и, на крају, борба за касарну у Бјеловару и складиште оружја и муниције у Беденику и погибија мајора Тепића и војника Мирковића, као и стрељања команданта бјеловарске касарне пуковника Рајка Ковачевића и старијег водника Рајка Стевановића, једног од бораца ЈНА у Беденику. Оба стрељања извршили су припадници Збора народне гарде и Хрватске полиције и то после Ковачевићеве и Стевановићеве предаје што, не треба посебно ни говорити, представља злочин против ратних заробљеника. У другом поглављу (*Дани стрепње, бола и туге*) писац читаоцима представља трагање породица Тепић и

⁴ ЈНА је касније преименована у Војска Југославије (ВЈ), затим у Војска Србије и Црне Горе (ВСЦГ) и на крају у Војска Србије (ВС) како се и данас зове.

⁵ На почетку Ратова за југословенско наслеђе (1991–2001) Министарство одбране се звало Савезни секретаријат за народну одбрану. Од почетка 1992. године поменути секретаријат је преименован у Министарство одбране како се и данас зове.

Мирковић за детаљним обавештењима о борбама за бјеловарску касару и складиште оружја и муниције у Беденику и како су погинули Тепић и Мирковић, одбијање хрватских власти да предају Тепићево тело његовој породици, сахрана Стојадина Мирковића у Горњим Лесковицама код Ваљева након што су хрватске власти по-смртне остатке предале породици 1995. године и постхумно одликовање мајора Милана Тепића Орденом народног хероја⁶ чиме је Тепић постао једина личност одликована тим највишим одличјем у Ратовима за југословенско наслеђе (1991–2001). *Записано за будућност* наслов је трећег поглавља. У њему су представљена писма подршке, дивљења и утехе које је, из свих крајева Србије од различитих људи, примала Аница, мајка војника Стојадина Мирковића после његове погибије. Затим, сведочења људи који су познавали Стојадина Мирковића и како су разни новинари описивали догађања у породицама Тепић, Мирковић и Стевановић после догађаја у Беденику. На крају овог поглавља, описује се како се чувају сећања на двојицу људи који су дали своје животе бранећи уставни поредак СФРЈ. У последњем, четвртом поглављу (*Србија памти јунаке*) описује се постхумна додела одликовања Ордена за заслуге у области одбране и безбедности првог степена војнику Стојадину Мирковићу⁷, сећања капетана Војске Србије Александра Тепића на свога оца мајора Милана Тепића, сећања породице Мирковић и њихових рођака на Стојадина Мирковића, сећања пријатеља и колега на мајора Милана Тепића и начини на који Основна школа „Милош Марковић“ из села Доње Лесковице код Ваљева чува сећања на војника Стојадина Мирковића.⁸

Ово дело представља веома леп приказ ратне и људске трагедије деведесетих година XX века. Оно на читаоце преноси и подсећа на атмосферу тих година и буди одређена преиспитивања - да ли је све морало да буде баш тако, да ли је људима опкољеним у касарнама широм Словеније и Хрватске могла бити упућена озбиљна и правремена помоћ уместо што су остављени да се сами сналазе и слично. У исто време, књига је прилично мучна и тужна и читаоце треба упозорити да може оставити тежак утисак. Она, како је то у рецензији написао историчар проф. др Никола Б. Поповић, члан Академије наука и уметности Републике Српске (АНУРС), не може да не изазове уздахе жалости и туге над жртвама.

После главног текста овог рада следи галерија слика са фотографијама породица Тепић и Мирковић, а затим прилози и то: сећања генерал-мајора Владимира Трифуновића на догађаје у касарни у Вараждину; саопштење Документарно-информационог центра „Веритас“ у коме се подсећа на злочине према заробљеним припадницима ЈНА у бјеловарској касарни и складишту оружја и муниције у Беденику; сећања капетана Војске Србије (који је 1991. године имао чин потпоручника ЈНА) Стојана Поповића о борбама за поменуто складиште у Беденику који је, сре-

⁶ Мајор Милан Тепић постхумно је одликован Орденом народног хероја 6. децембра 1991. године од стране Председништва СФРЈ коме је тада на челу био вршилац дужности председника Председништва СФРЈ Бранко Костић. Костић је био на поменутој функцији због тога што је председник Председништва СФРЈ Стјепан Месић поднео оставку 3. октобра 1991. године.

⁷ Војник (редов) Стојадин Мирковић постхумно је одликован Орденом за заслуге у области одбране и безбедности првог степена 31. децембра 1999. године од стране председника СР Југославије Слободана Милошевића.

⁸ Стојадин Мирковић је похађао Основну школу „Милош Марковић“ у Доњим Лесковицама.

ћом, преживео; текст Удружења ратних добровољаца 1912–1918 њихових потомака и поштовалаца о њиховим напорима да се очува сећање на Тепића и Мирковића; текст одлуке којом је поменуто Удружење, у октобру 1999. године, за своје чланове постхумно прогласило мајора Милана Тепића и војника Стојадина Мирковића, а које је потписао тадашњи председник Удружења пуковник Милорад Манић и на крају су фотографије и факсимили разних писама и докумената војске и Министарства одбране. Након прилога следе напомене, ауторова захвалност свима који су помогли да ово дело угледа светлост дана, извод из рецензије коју је написао, како смо већ истакли, историчар проф. др Никола Б. Поповић, садржај дела и каталогизација у Народној библиотеци Србије. Књига је веома добро технички опремљена и садржи велики број црно-белих фотографија личности, догађаја и докумената. Објавило ју је Удружење ратних добровољаца 1912–1918 њихових потомака и поштовалаца. Штампана је у 500 примерака, а извршни издавач је штампарија „COLOR-GRAFX” из Београда.